

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Освітній ступінь магістр

на тему:

**ВИХОВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Виконала:

студентка II курсу, 610з групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітня програма: Дошкільна освіта
Диба Яна Сергіївна

Керівник: к.п.н, доцент

Трофаїла Наталія Дмитрівна

Рецензент: доктор філософії, доцент

Черніченко Людмила Анатоліївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВИХОВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	6
1.1. Теоретичні основи дослідження проблеми виховання міжкультурної толерантності.....	6
1.2. Вікові особливості молодших школярів у контексті виховання міжкультурної толерантності	21
1.3. Виховний потенціал освітнього процесу початкової школи у вихованні міжкультурної толерантності учнів.....	34
РОЗДІЛ 2. СТАН ВИХОВАНOSTІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	50
2.1. Методика констатувального етапу експерименту.....	50
2.2. Діагностика рівнів вихованості міжкультурної толерантності молодших школярів.....	59
2.3. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов виховання міжкультурної толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.....	69
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

У сучасних умовах євроінтеграційного курсу розвитку, яким прямує наша країна, особливого значення набуває проблема виховання в підростаючого покоління міжкультурної толерантності, що передбачає вміння встановлювати належні взаємини з представниками інших культур, коректно позиціонувати себе, зберігаючи власну ідентичність.

Позитивне сприйняття культурного розмаїття і відмінностей зумовлює розуміння необхідності рівноправного діалогу, основним завданням якого є забезпечення гуманних стосунків представників різних національних культур, дотримання принципів міжкультурної толерантності.

Нормативним підґрунтям для вирішення проблеми виховання міжкультурної толерантності є положення державних документів, як-от: Законів України «Про освіту», «Про національні меншини в Україні», Декларації прав національностей України, Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Стратегії національнопатріотичного виховання, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа на період до 2029 року», Програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей.

Сьогодні спостерігається активність щодо утвердження проблеми толерантності як об'єкту досліджень різних наукових галузей: філософії, психології, педагогіки.

Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, проблема виховання міжкультурної толерантності учнів у навчально-виховному процесі (згідно з чинним законодавством України – освітньому процесі початкової школи) ще не знайшла достатнього висвітлення в педагогічних дослідженнях.

Актуальність, теоретична і практична значущість проблеми, що розглядається, її недостатня розробленість і виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження: «Виховання міжкультурної толерантності молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової школи».

Мета кваліфікаційної роботи: теоретично обґрунтувати педагогічні умови виховання міжкультурної толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Для досягнення означеної мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

1. Шляхом теоретичного аналізу філософських, психологічних і педагогічних джерел із проблеми дослідження уточнити сутність і структуру поняття «міжкультурна толерантність молодших школярів».

2. Схарактеризувати потенціал освітнього процесу початкової школи у вихованні міжкультурної толерантності учнів (на матеріалі мовнолітературної освітньої галузі).

3. Визначити критерії та показники і схарактеризувати рівні вихованості міжкультурної толерантності молодших школярів.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови виховання міжкультурної толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Об'єкт дослідження – процес виховання міжкультурної толерантності молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови виховання міжкультурної толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація та систематизація сучасних наукових теоретичних та емпіричних досліджень емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку.

- емпіричні: спостереження, психо-діагностичні методики, аналіз та інтерпретація отриманих результатів.

Практична значущість результатів дослідження: Матеріали дослідження можуть бути використані у роботі вихователів закладів дошкільної освіти в процесі виховання дітей дошкільного віку, науковцями, викладачами закладів вищої освіти для підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Апробація результатів дослідження. Дибя Я. Вікові особливості молодших школярів у контексті виховання міжкультурної толерантності. Вісник Науково-дослідної лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в ХХІ столітті» : за матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї» (21 вересня 2023 р.). Вип. X. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [голов. ред. Л. П. Карнаух ; редкол.: О. В. Рябошапка, І. Ю. Підлипняк , Т. В. Журавко]. – Умань : Візаві, 2023.С. 58-63.

Експериментальна база. Дослідження було проведено в Початковій школі № 1 Уманської міської ради Черкаської області.

Структура та обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота має таку структуру: вступ, два розділи, висновки, списку використаних джерел 68 найменувань. Повний обсяг роботи 84 сторінки.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і стали підставою для формулювання таких висновків:

Відповідно першого завдання, уточнено сутність поняття «міжкультурна толерантність молодших школярів» як особистісну якість, що передбачає знання та повагу до національних цінностей, української культури; дозволяє проявляти доброзичливе ставлення до представників інших національних культур і феноменів національних культур (мистецтво, системи цінностей, традиції), зумовлює позитивне ставлення до культурних відмінностей, здатність до взаємодії та спілкування з представниками інших національних культур як рівноправними партнерами. Установлено структурні компоненти міжкультурної толерантності молодших школярів, а саме: когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий.

Відповідно другого завдання Схарактеризовано потенціал освітнього процесу початкової школи у вихованні міжкультурної толерантності:

1) наскрізне формування компетентностей (вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) й іноземними мовами, громадянська та соціальна, культурна компетентності (Концепція Нової української школи, 2016) у межах різних освітніх галузей;

2) на уроках української мови та літературного читання учні дізнаються про національні цінності й особливості української культури, що сприяє формуванню позитивного ставлення до представників інших національних культур та їхніх культурних відмінностей;

3) ознайомлення учнів з особливостями культур англomовних країн, формування в молодших школярів уявлення про діалог культур, усвідомлення своєї рідної культури через контекст культури англomовних країн;

4) у процесі позаурочної діяльності завдяки використанню різноманітних форм і методів виховання у молодших школярів міжкультурної

толерантності з'являється можливість для ознайомлення їх із культурою, традиціями України й інших країн, зокрема, англомовних.

Відповідно третього завдання, Визначено компоненти міжкультурної толерантності: когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий; критерії вихованості міжкультурної толерантності молодших школярів із відповідними показниками. Критерієм когнітивного компоненту є «знання про міжкультурну толерантність» (знання власної культури, національних особливостей; знання культури інших країн (мистецтво, системи цінностей, традиції); критерій емоційно-ціннісного компоненту – «прагнення виявляти міжкультурну толерантність» (сприйняття різноманітності сучасного світу як позитивного явища; бажання спілкуватися з представниками інших національних культур); критерій поведінкового компоненту – «прояв міжкультурної толерантності в поведінці» (уміння щодо діалогічного спілкування з представниками інших національних культур; наявність позитивного досвіду міжкультурної взаємодії; здатність протидіяти міжкультурним упередженням і стереотипам).

На основі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні вихованості міжкультурної толерантності молодших школярів (високий, середній, низький).

Відповідно четвертого завдання визначено педагогічні умови виховання міжкультурної толерантності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи:

Перша педагогічна умова – використання потенціалу мовно-літературної освітньої галузі та позаурочної діяльності у вихованні міжкультурної толерантності молодших школярів – передбачає використання відповідної освітньої галузі (українська мова і літературне читання, англійська мова) та позаурочної діяльності закладів загальної середньої освіти.

Другою педагогічною умовою виховання міжкультурної толерантності в молодших школярів нами було визначено організація полікультурного виховного середовища для виховання міжкультурної толерантності учні.

Третя педагогічна умова – підвищення професійної компетентності педагогів щодо виховання міжкультурної толерантності дітей зазначеного віку (передбачає організацію семінарів, круглих столів).

Четвертою педагогічною умовою визначено застосування педагогічно доцільних форм, методів, засобів виховання міжкультурної толерантності молодших школярів.